

KATABBA 5 GAWOYE KAWU DIWAL WAYABE DUWARO TUWANDINMA KELLEMINRO

Ngo shawariwa sənana karabkawa bana kanjimalibe so do lai wayabe duwaro tuwandinma suro fasalnza jamiro cidaro ikkobero kəlzaiyya saraana soro. Kakkadi bayanna zahirbe adə awowa do UNHCRye nashanzə cidawa bəlin tandobe lardə Ugandaye sorunaro wungatəgə kuru katabba muhimmi uwu səkkə zawal wayabe duwaro tuwandinmadə shima awo kaziyiya jami bulandobe ye suwudinna.

1. KENDARAM FANTƏGƏBEDƏ ASUNE

Adə ma'ananzə nəm mbeji zawallado sandimen am lardənza sowosa kolzana soye cidawu bana kanjimaliye ro manazayin maye. kampu zauro jami ngəwu'aro wallono maa, daudi nzundube jami bulabero kəllatama də shima kazəyi galta sandəna ma wo na waya diobe yayero.

Zawal wayabe duwaro tuwandinmadə waya mukkobe-a, netwokro kəltə-a, konnu lantərkibe-a kuru suro wayayen kunguna mbejiro waltə-a mərədəzəna:

- Nasha nganzatəna dən netwok wayabe mbeji wa (au karunguro walta saudin)?
- Amsodə konnu (sola au jenereto) sowanda wayanza cajinzayin wa?
- Raksa waya faidatayin wa (misallo kunguna waya diobe/data yiobe)?
- Amsodə waya so au awowa fantəgəbe gadeso raksa sowandayin wa?

Nasha laa lan, kareya hawarye au kəraye də mbeji, suro laa yen, kalkalro waljin gonəm letəro kəla hawar muwoye dən:

- Katab badiyaram ye ngalwo də shima kulashi muradəwa kawuliye wa kuru bayan kəndoye wa tədə. Nzundu dawartəna shin faidatəye mbeji kulashi buladən kəndoye na adə lan sha fandəmin.
- Shi International Telecommunication Union (ITU) shema United Nations lamarra kərawu cidaye gozayinma kəla kaziyi ya information and communication technology (ICT) wuzəna ma. Adudu am waya də bozanbe wa kuru am ndawu suro fatobe dən dluwunza internet fandobe wa suro lardə be dənna komjin.
- GSMA də shima karabka muradəwa karabkawa network dunya be dəwakiltəma wo GSMA də yim laan kəra waya kəltabe hijirawu dero sudin, kuru jami gade sandiya awo dəye zamzəna wa (shi Digital Lives of Refugees ye də wune).
- Na badiyarambe ngalwo də shima kulashi muradəwa hawarrabe wa kuru kawulibe wa kəndo. Dawari futu sha kəndobe gonəm diyobe təwandin na allan.

FICHE PRATIQUE

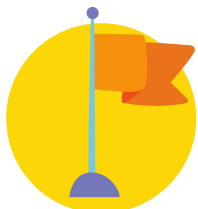
2. ZAWAL TĒRAWUNAMA DĒ BAYANNE

Shi kulashi muradāwa bayanne wa kuru kawulibe wa kendo dā taidazē faidawa zawal hijirawube shin karabkan doro manazayinma buron mbejima dā asuta ro kuru zawal sandiye shin manaro sarawuna dā.

Waneye zawal fal shin faidatayinno gēnyi yayi ro waljin, amma kadda mbeji futu muradāwa jami be dān kara. Na wayan botabe dā awo fal karabkawa so dāye waneye karzayinna suro zawalla gade gade kaddabe dā Katab Jami sandiya fitānabe zamzāna dāro jire kendo ye.

Kuru zawal gade shin manabe mane ngawo na wayan botabe dān au samman faidatē nankaro:

- Jarida wa, potowa, kitawu hawar ruwata, sing bod wa, jaridawa...
- Hawar tarta: walace lan, radion, tb lan, video lan...
- Zawalla zande zaman be: Twitter, Facebook, Instagram, Telegram...
- Ci wa ci waro: samno jami bulaben, shawari am kaddabe...
- Futu bula dān tādinna: jami bulabe kazadala adinne...
- Internet: email, websites...
- Application watiya be: WhatsApp, Viber, Telegram, Messenger...
- Telephone: SMS, Na waya kēndobe...

3. KAZIYI NĒMMA BAYANNE

- Dalilla kadda mbeji ayi nankaro na waya kēndobe dā kokta dā: jami ro bayan faidawa kudo nankaro, bana kendo ro, shawari kam na cintube ro kēnjo wa, kaziyi gultāna ro shawari kēnjo wa...
- Hakku UNHCR ye karabka nżakabe ro nduso wa asuza laatarnza ro, kaziyinza wa kuru awoa sandiya zikcinna kuru wande am laa gade bana sadin dān ngaizanyi. Kaziyi dā muwanzā na waya kēndobe dān taatayin ba wa, wayama dā kam kaziyi suwudāna dāro waya gade ci au sha na karabka raksē sha banajinno zuzāwu.
- Uganda lan, shi awo do muradētāna dā shima kēlta kuru ngēlāro bana kendo hijirawu ye muradānza ndikate karabkawa be dān duluwu jawawu kalaktabe ngalwo kuru ashir zaktawa kokta, duluwuna na gadero zutabe wa kuru nzundu shari kamtabe wa.
- Shi cida dā gade gade uwuro yaktāna, waltān bana muradāzāna suta, kaziyi ro cuwuto, jamba wa kuru awoa laa muhim faitāwa.
- Waya manabe dā mbeji wa, raktē shin awoa nganzatāna dā ko zānaro faidatin. Shi zawal wayabe banabe dā buron sha kawuli muworo dawarratē. Amma COVID-19 be kēnshen suro March 2020 be dān, sha awo bayan tartabe ro gowotē, kulashi ngawo kungēna samtānaben kēndowa, kaziyi nżakabe na cintube kendo ro, kuruson kulashi wa kuru korowa kendo wa.

FICHE PRATIQUE

4. AWO SANDIYA YAKSĒNA DĒ ASUNE

- Nyiye muradənəmin waneye am taidazə dunonza gana dā sandiya ngawon kwaltənawa kuru futuyin kurun adəye dāa dimin. Awoa laa sukkə am laa dāa ngawon kwaltin dā raktə awoa shin faidatəbe dā ba, təlām gadegde au ilmunza difitalle bawo.
- Awoa sandiya ngawon kwalzəyin dā laanza dā raktə kəla dən awoa laa tədin sandiro bana kungənabe yimiya au ilmu digitallen sandiya allamnəmi ya sandi am duno ganawa dā. Futu muradə hijirawube dən kara, bana təlāmbe muradəzaiya sandiro tin.
- Am laa sodə baya banabe dən faidatə waneye sarayin, kuru am laa dā ci wa ciwa ro mana ma sarayin cidawu dāa.
- Dawartəne nyiro kaziya kadda kudo ro zawalla gade gaden misallo kuris nzəkaben, zawal wayabe banaben, cidawu kəlanzəkobe jamiben, email lan, sandəwu kaziyi wa shawariwa kənjobe dən yayiultəa kuru sanduwu shawarinəm laa mbejima rowonəm yadəm kwaltəbe.. Shi adəye fulejin nzundu dā jami kaddaye sha sawanda faidatayin suro lardəye dən.

5. AWOA MURADĒTĒNA DĒRO HANGAL GĒNA`ANE

- Zawal waya ye fal kulon dā raktə shin kompani kaddan faidatayin kuru nzundu kaziyya CRM ye wan au kompani fallan wayan kuru warak kawuli wan.
- Shi na waya botabe dā faidawa ro cidanzə dā notəro, shi kulashi faida kungəna futu na waya kəndobe dəro alutəna dā katab nzəkabe dā təwandinna ro dā faidajin.
- Kungənanzə dā adudu cidawu muradətəna be dən asutin. Uganda lan, shi adudu cidawu waya banabe dā muradə təlamma hijirawube suro Uganda ben dasawuna dən asutin. Shi UNHCR kawuli təlām botənawo so zəwayin, adudu wajiyaa son waya botənabe wa, kuru adudu am boza sawandə waya banabe dəro wayanza dā gawuniye wa dalil waya dā cidajinne dəro ye wan.
- Shi adə dā karabka dāa sukkə adudu cidawu waltə muradətəna be wa kuru təlamiyi muradətəwa dā asujin. Shi adudu am bozayinne dā wotku coronavirus ye dən tərayinna, shi nzundu dā faidawa na awoa laa gade muradətəna bana muradə dəro kəndoro asutaben.

FICHE PRATIQUE

Kasarrata ro, kawu kungəna nəmma woktu nəmma na waya banabe kəndobe dəro ikkəminno, katab 5 adəro hangalgənatəro nyiro shawariwa yiyena:

- Na faidatəmin də none kuru dawu jami kadda shin sawandə manzayinna.
- Kulashi muradəwa hawarra kuru kawuli gəmtabe diye zawal am awo kudəmin dən faidatəro sarawayinna.
- Dalil na waya botabe də bayanne.
- Asune awoa na waya kəndobe dəro letəro kaziyi suwudinna kuru futu kurunzə tədinna.
- Kungəna ndawu na sutə na də koktaro kuru na də cida kəndo ro samma none.